

Een spook waart door Nederland

De Europese kernmacht

I. L. HELDRING *

Een spook waart door Europa - althans door Nederland. Dat spook heet Europese kernmacht. De voorwaarde voor zo'n kernmacht - de totstandkoming van één Europees politiek gezagsorgaan - is in geen velden of wegen te bekennen. Desalniettemin speelt die kernmacht een centrale rol in de discussies over het Nederlandse veiligheidsbeleid, zó'n rol althans dat het kabinet-Den Uyl het nodig vond om in zijn regeringsverklaring van 28 mei jl. met zoveel woorden een Europese kernmacht af te wijzen. Dit is te merkwaardiger omdat die zelfde regeringsverklaring even later wél spreekt van de 'groeiende eenwording van Europa op economisch, monetair en sociaal terrein', maar de eenwording op politiek gebied verzwijgt - en die is toch voorwaarde voor het ontstaan van een Europese kernmacht! Waarom de moeite nemen een Europese kernmacht af te wijzen wanneer men zo weinig schijnt te geloven in de vervulling van de essentiële voorwaarde daartoe - Europese eenwording op politiek terrein - dat men die voorwaarde niet eens noemt? Het spookachtige van de discussie kan nauwelijks beter aangetoond worden.

Toch kan zelfs een spookachtige discussie zin hebben indien het, na afloop, de deelnemers helder voor ogen staat wat de consequenties zijn van de verschillende opties waartussen Nederland kan kiezen. Maar dan moet natuurlijk niet één mogelijke consequentie bij voorbaat uitgesloten worden. En dat doet de regeringsverklaring nu juist wel, nl. door een Europese kernmacht af te wijzen - niet na kennis genomen te hebben van de verschillende opties en hun verschillende consequenties, neen, reeds voordien. Dat is, op z'n minst, niet bevorderlijk voor de gedachtenvorming over de toekomst van Nederlands veiligheidsbeleid.

Daar komt bij dat de regering, door deze voorbaat, met zichzelf - om niet te spreken van haar Europese bondgenoten - in moeilijkheden komt. Zo is het niet duidelijk hoe de regering, zoals zij in haar verklaring van 28 mei aankondigt, nieuwe initiatieven op het gebied van de defensie aan de orde kan stellen, 'zulks mede tegen de achtergrond van een groeiende eenwording van Europa op econo-

misch, monetair en sociaal terrein', zonder daarbij rekening te houden met het feit dat twee van haar Europese bondgenoten al over een kernmacht - en deels ook over eigen tactische kernwapens - beschikken. We hoeven nog niet eens het doel van Europa's politieke eenwording voor ogen te hebben om te erkennen dat we reeds daarvoor te maken zullen hebben met het bestaan van die twee Europese kernmachten - zeker wanneer we met eigen initiatieven op het gebied van Europese defensiesamenwerking voor de dag willen komen.

In zekere zin komt dus die afwijzing-bij-voorbaat van een Europese kernmacht neer op het ontwijken van een 'faux problème': door een Europese kernmacht af te wijzen ontlopen we niet het vraagstuk wat te doen met de Franse en Britse kernmachten in het kader van een nauwere Europese samenwerking - althans taakverdeling - op defensiegebied, die de regering blijkbaar voorstaat. Dit vraagstuk zal zich, in tijd, voordoen vóór het - vooralsnog meer intellectuele - vraagstuk wat een 'Europese Unie, waarin de gezamenlijke politieke en economische betrekkingen van de lid-staten vóór het einde van de zeventiger jaren zullen moeten worden omgezet' (aldus de regeringsverklaring), zal aanmoeten met de Franse en Britse kernmachten, die dan immers niet meer als nationale kernmachten aangemerkt zullen kunnen worden? Hoe men het ook bekijkt, Nederland zal op een goed ogenblik in het reine moeten komen wat betreft zijn houding ten opzichte van de in Europa aanwezige Europese kernwapens. Met een simpele afwijzing van een Europese kernmacht is het niet van het probleem af - tenzij het bereid is aan die afwijzing de eventuele consequentie van een verbreking van zijn militaire banden met zijn Europese partners te verbinden.

Duitsland

Nederland is niet de enige lid-staat van de Europese Gemeenschap die door het bestaan van Europese kernwapens te eniger tijd gedwongen zal wor-

[*] Ik dank drs. J. W. van der Meulen voor zijn nuttige opmerkingen en wenken. - J.L.H.

den de consequenties van zijn Europese politiek en van zijn veiligheidsbeleid te doordenken. Voor de Duitse Bondsrepubliek heeft dit vraagstuk nog veel meer haken en ogen. De gedachte alleen al van een Duitse vinger aan de trekker van een kernmacht doet vele Europeanen huiveren - niet alleen Europese bondgenoten van de Bondsrepubliek, maar ook Europeanen aan de andere kant van het gordijn. Zowel de *Ost-* als de *Westpolitik* van bondskanselier Brandt zou erdoor in gevaar gebracht kunnen worden. Toch is niet goed in te zien hoe in een verenigd Europa sommige Europeanen, met name de Duitsers, minder rechten zullen kunnen hebben dan andere. Aan de grondslag van de Europese gedachte heeft de wens gelegen geen onderscheid te maken tussen Duitsers en andere Europeanen. Europese kernwapens waarover Duitsers minder zeggenschap zouden hebben dan anderen, zouden met dit beginsel in strijd komen en wel eens tot een scheiding van wegen tussen de Europese partners kunnen leiden. Het is waar dat de Bondsrepubliek bij de Akkoorden van Parijs (1954) en het Non-proliferaatieverdrag (1968) zich vrijwillig onderworpen heeft aan discriminatie op het gebied van o.a. kernwapens, maar daarmee is juist het non-discriminatiebeginsel van de Europese eenwording geweld aangedaan. Eerder is te verwachten dat de Duitsers een aparte *nationale* status zullen aanvaarden, waarin zij noch de lusten noch de lasten van een nucleaire mogendheid zullen genieten, dan dat zij als *Europeanen*, als burgers van een Europese Unie, een mindere status zullen willen hebben dan hun Franse of Britse medeburgers. Maar als zij de eerste optie zouden kiezen, zou dat de bevestiging van de Europese natie-staat en het einde van de Europese eenheidsgedachte betekenen. (Overigens zou de instelling van gebieden van verminderde bewapening in Europa ook een vorm van discriminatie betekenen, die dus in strijd is met het beginsel van de Europese eenwording - tenzij die gebieden niet zouden samenvallen met de territoria van sommige Europese staten, maar dwars door de territoria van de - liefst: alle - leden-staten van de Europese Gemeenschap zouden lopen. Maar dat laatste is, bij de besprekingen over wederzijdse vermindering van strijdkrachten in Europa, kennelijk niet de bedoeling.) Hoe het ook zij - wat een Europese kernmacht betreft, behoudt de bondsregering, in tegenstelling tot de Nederlandse, zich haar uiteindelijke positie nog voor. In een interview met een Amerikaans weekblad zei bondskanselier Brandt: '... I don't exclude that the time may come when Britain and France, which have a certain nuclear capability, will be faced with the new necessities

and possibilities. Then, I am sure, they will discuss the matter with us.'¹

Relatie met Amerika

Maar het vraagstuk van de Europese kernmachten - eventueel: Europese kernmacht - dringt zich niet alleen aan ons op als sequeel van een logische ontwikkeling in Europa (wie een militaire taakverdeling in Europa nastreeft, botst ertegenop; wie Europa's eenwording wenst, kan er de ogen niet voor sluiten). Het vraagstuk wordt ook actueler naarmate de relatie tussen de Verenigde Staten en hun Europese bondgenoten zich wijzigt. Niemand - de Russen gelukkig ook niet - weet hoe de Amerikaanse veiligheidsgarantie ten aanzien van Europa zich, als puntje bij paaltje komt, zal effectueren. Jarenlang gold het in Nederland als hoogste wijsheid geen twijfel te koesteren over de wijze waarop de Amerikaanse *deterrent* gekoppeld was aan een eventueel slagveld in Europa. Door, wat dit aangaat, ons volledige vertrouwen in de Amerikaanse president te stellen, ontsloegen we onszelf van de plicht zelf over deze zaken na te denken. Generaal De Gaulles scepsis werd als ketterij, op z'n best als een *self-fulfilling prophecy*, beschouwd. Of nu de woorden van de generaal dat effect hebben gehad dan wel of ook andere oorzaken eraan ten grondslag liggen, in elk geval hebben de laatste jaren aanleidingen te zien gegeven om althans te twijfelen aan het automatisme waarmee de Amerikaanse *deterrent* in werking zou worden gesteld. Hiervoor hoeven we niet eens te herinneren aan de veel geciteerde woorden die David Packard, die tot eind 1971 plaatsvervangend minister van defensie van de Verenigde Staten was geweest, eind maart jl. op het Europa-Americacongres te Amsterdam sprak: '... with the present nuclear balance the United States would not use its nuclear force against the Soviet Union short of a direct threat to the survival of the United States.' Per slot van rekening had Christian Herter, John Foster Dulles' opvolger als minister van buitenlandse zaken, iets soortgelijks gezegd toen hij voor de commissie voor buitenlandse betrekkingen van de Senaat op 21 april 1959 zei: 'I cannot conceive of any President engaging in all-out nuclear war unless we were in danger of all-out devastation ourselves.'

Neen, het is voldoende te verwijzen naar de kennelijke twijfel die bij de Amerikaanse strategen heerst over de functie die de tactische kernwapens in de verdediging van Europa moeten hebben. Dezelfde Packard zei in dezelfde rede: 'I have never

[1] *U.S. News and World Report*, 30 april 1973.

they will discuss

se kernmachten dringt zich niet en logische ontlaire taakverdenop; wie Euroogen niet voor actueler naar Staten en hun Niemand - de hoe de Ameri-en van Europa zal effectueren. s hoogste wijs-e wijze waarop d was aan een wat dit aangaat. rikaanse presif van de plicht . Generaal De z'n best als een d. Of nu de hebben gehad aan ten grond-e laatste jaren hans te twijfe-e Amerikaanse steld. Hiervoor n de veel geci-, die tot eind t defensie van eind maart jl. e Amsterdam t balance the r force against eat to the survan rekening illes' opvolger , iets soortge-ssie voor buiat op 21 april President ens we were in es.'

naar de ken-nse strategen e kernwapens t hebben. De-'I have never pril 1973.

heard what I thought was a satisfactory description as to how they - de tactische kernwapens - could be used.' Weliswaar was Packard, toen hij dit zei, ambteloos burger, maar wanneer iemand die nog niet zo lang geleden de tweede man op het Pentagon was, zo'n uitspraak doet, dan spitsen zich toch enkele Europese oren.

In feite zei Packard niets anders dan wat gouverneur Rockefeller op hetzelfde congres zei (in een rede die, naar de vroegere correspondent van *The Times* in Washington, Louis Heren, in die krant wist te melden, tevoren door Henry Kissinger was goedgekeurd): 'We must also at last reach agreement on our strategic doctrine for the use of tactical nuclear weapons.' Wie toen nog in de illusie leefde dat de NAVO, met de aanvaarding van de strategie van de 'flexible response' in 1967, het over zo'n strategische doctrine eens was geworden, werd een maand later door Kissinger zelf uit de droom geholpen, toen hij in zijn rede van 23 april jl. sprak van 'the new challenge of maintaining the collective defense under radically changed strategic conditions'. Europeanen konden zich wel afvragen wat er dan sinds 1967 zo radicaal veranderd was, dat er van een nieuwe uitdaging gesproken moest worden. Maar ook president Nixon vindt, blijkens het verslag over zijn buitenlands beleid dat hij begin mei aan het Congres stuurde, dat o.a. de volgende vragen bestudeerd moeten worden: 'When, in what way, and for what objective should we use tactical nuclear weapons?'

Deze verschillende uitspraken kunnen de indruk doen ontstaan dat de Verenigde Staten de aanwezigheid van hun zeventuizend tactische kernwapens in Europa met extra waarborgen willen omkleden. Men kan met die wapens misschien dreigen, maar zodra men zich gaat bezinnen op het gebruik ervan, doen de moeilijkheden zich in hun volle scherppte voor. Bij een conventionele aanval uit het oosten zijn de betrokken wapens nl. alleen maar in een heel vroeg stadium van de strijd inzetbaar: anders worden ook de eigen conventionele strijdkrachten erdoor getroffen. Maar: snelle inzet valt weer niet te rijmen met het beginsel van volledige consultatie tussen de bondgenoten. Verder zou het gebruik van tactische kernwapens te gemakkelijk kunnen leiden tot het gebruik van de strategische kernwapens, welk gebruik, zoals Kissinger in zijn rede van 23 april zei, op 'wederzijdse zelfmoord' zou neerkomen.

De indruk dat de Verenigde Staten de aanwezigheid van hun tactische kernwapens in Europa met extra waarborgen willen omkleden, wordt versterkt door een studie van het Pentagon waarvan een der

resultaten, begin juni uitgelekt (tot schrik van generaal Goodpaster en secretaris-generaal Luns), zou luiden dat de tegenwoordige NAVO-strijdkrachten in Europa heel wel in staat zouden zijn om gedurende negentig dagen een aanval tegen te houden zonder gebruik te maken van tactische of andere kernwapens.

Misschien dat de miniatuurkernwapens (de zg. 'mininukes'), die thans van diverse zijden worden aanbevolen als de *dei ex machina* die ons uit de moeilijkheden zullen helpen, mede bedoeld zijn om de overgang van tactische naar strategische kernwapens te rekken, maar omtrent hun functie is op dit ogenblik nog te weinig bekend. Het is trouwens de vraag of ze passen in het geheel van de strategische doctrine waarom, volgens Kissinger, de 'radically changed strategic conditions' vragen, en niet eerder het produkt zijn van militaire researchers die, zonder politieke instructies, blijven doorwerken aan waarmee ze bezig zijn. Het zou niet de eerste keer zijn dat de verschillende sectoren van het Amerikaanse regeringsapparaat niet helemaal op elkaar afgestemd zijn. Overigens blijven 'mininukes' kernwapens en zal dus ook hun gebruik afhankelijk zijn, niet van het bevel van de plaatselijke commandant, maar van een politieke beslissing te Washington. Wat dat betreft, kan niet verwacht worden dat het politieke gezag aldaar minder aarzelingen zal ondervinden ten aanzien van hun gebruik dan ten aanzien van dat der 'gewone' tactische kernwapens.

Aarzelingen

Intussen vindt de indruk die aan Europese zijde is ontstaan omtrent Amerikaanse aarzelingen inzake de functie van de tactische kernwapens, zijn spiegelbeeld in een soortgelijke indruk die de Amerikanen kunnen hebben omtrent Europese aarzelingen op dit gebied. Senator Stuart Symington merkte, naar aanleiding van een getuigenis over het gebruik van tactische kernwapens voor de commissie voor atoomenergie van het Congres, op: 'There is a serious question as to whether some of the host countries in which these nuclear weapons are stored would consent to their actual use.'² De kwestie is dat de Europese bondgenoten - en met name natuurlijk de Bondsrepubliek, op wier grondgebied de eerste gevechten zouden plaatsvinden - zozeer geconcentreerd zijn op de *voorkoming* van oorlog op hun gebied, dat zij de tactische kernwapens in de allereerste plaats zien als onmisbaar onderdeel van de totale afschrikking en huiveren bij de ge-

[2] *International Herald Tribune*, 16 juli 1973.

dachte aan hun *gevechtsfunctie* - wanneer de afschrikking gefaald heeft, zullen zij de schade in eigen land immers eerder zo gering mogelijk willen houden -, terwijl de Amerikanen eerder geneigd zijn de afschrikkingfunctie voornamelijk door hun strategische kernwapens te laten vervullen en dus de afschrikkingfunctie van de tactische kernwapens als in feite overbodig te beschouwen, en hun gevechtsfunctie als levensgevaarlijk, want de mogelijkheid van escalatie in zich bergend. Per saldo is dus de geestdrift van de Amerikanen voor de tactische kernwapens nog geringer dan die van de Europeanen: beiden zijn ze bang voor de gevechtsfunctie - de Europeanen om hun direct vernietigende uitwerking (nl. op eigen grondgebied), de Amerikanen om hun indirect vernietigende uitwerking (nl. als wapen dat, eenmaal gebruikt, de strategische kernwapens in werking kan stellen) -, maar de afschrikkingswaarde van die wapens wordt door de Europeanen hoger getaxeerd dan door de Amerikanen.

Dit is geen kwestie van meer of minder gelijk. In laatste instantie denken de Amerikanen aan de ongereptheid van hun grondgebied, en de Europeanen aan de ongereptheid van het hunne. Het perspectief verandert naarmate het om het ongerept houden van eigen grondgebied gaat of om dat van een ander. In Europa beschermen de Europeanen direct hun grondgebied, de Amerikanen indirect het hunne. Dat verschil verklaart de aarzelingen over en weer.

De Amerikaanse aarzelingen zijn dus begrijpelijk, maar vormen er niet te minder een factor om waar de Europeanen mee rekening moeten houden. Wanneer dus Nixon en Brezjnev op 22 juni jl. te Washington afspreken dat, 'indien te eniger tijd de betrekkingen tussen (...) een der verdragspartijen en andere landen het risico van een nucleair conflict dreigen met zich te brengen (...), de Verenigde Staten en de Sovjetunie (...) onmiddellijk met elkaar in overleg zullen treden (...)', dan is dat heel begrijpelijk, maar niet minder begrijpelijk is het als dan bij sommige van Amerika's Europese bondgenoten de vraag rijst hoe snel en op welke wijze de Verenigde Staten een Europese bondgenoot te hulp zullen komen in geval van een conflict tussen die bondgenoot en de Sovjetunie.

Europese kernmacht

Objectief gesproken - om een uitdrukking aan de marxistische terminologie te ontlenuen - zou dit de Europese behoefte om, naast de Amerikaanse garantie, ook nog te zorgen voor een eigen afschrik-

kingswapen moeten vergroten. De papieren van een Europese kernmacht zouden dus moeten stijgen, en dit te meer nu een ander Amerikaans-Russisch akkoord, nl. een van de akkoorden over de beperking van strategische wapens van 26 mei 1972, de geloofwaardigheid van Europese kernmachten, merkwaardig genoeg, heeft vergroot. Bij een van die akkoorden immers zijn beide supermogendheden overeengekomen hun afweersystemen tegen raketten te beperken tot twee in elk van beide landen. Dat betekent dat een groot deel van het Russische grondgebied ook voor Europese raketten met kernlading kwetsbaar blijft.

Daarmee hebben de Europese kernmachten nog niet de vernietigings- en afschrikkingkracht van de Amerikaanse en Russische bereikt, maar het is ook nooit de bedoeling van de Britse en Franse regeringen geweest dat zij ooit die status zouden bereiken. Het is hun voldoende indien zij in staat zijn om een eventuele nucleaire aanval op hun grondgebied te beantwoorden met een nucleaire tegenaanval die vernietigend genoeg is om degenen die zo'n aanval in de zin zou hebben, daarvan af te schrikken. Het is gemakkelijk om aan die Europese kernmacht alle geloofwaardigheid te ontzeggen. Zeker, een supermogendheid als de Sovjetunie is in staat om landen als Frankrijk en Engeland met één klap van de kaart te vegen, maar zelfs zo'n vele malen sterkere mogendheid zal zich wel tweemaal bedenken dit te doen zolang er een kans is dat een flink aantal van haar steden daarna vernietigend getroffen zouden worden door raketten gelanceerd vanuit enkele onkwetsbare Franse of Engelse duikboten. Ian Smart heeft geschreven³ dat een Europese dreiging met nucleaire vergelding hetzij dreigen met zelfmoord zou betekenen (nl. wanneer gedreigd zou worden een Russische conventionele aanval te vergelden met een nucleaire tegenaanval, die, gezien de omvang van de Europese kernmachten, nooit Ruslands gehele nucleaire vermogen zou kunnen uitschakelen en dus een al-vernietigende nucleaire tegenaanval op het desbetreffende Europese land zou uitlokken), hetzij dreigen met een 'blow from the grave' (nl. wanneer gedreigd zou worden een Russische nucleaire aanval, die het desbetreffende land zou vernietigen, te vergelden met een nucleaire tegenaanval vanuit enkele onkwetsbare, dus onvernietigde bases). Dat is juist, maar terwijl het dreigen met zelfmoord inderdaad ongelooftwaardig is - waarom zou bijv. een land als Frankrijk nucleaire vernietiging uitlokken door te

[3] *Future Conditional: The Prospect for Anglo-French Nuclear Co-operation* (Adelphi Papers, Nr. 78), Londen, 1971, pag. 3.

dreig
kern
gen
wae
Fra
van
gra
zelf
altij
Sov
vinc
de
op
F
lijke
op
de
ster
gee
Om
een
wor
een
Het
hoe
stell
der
Eur
uit
daa
gen
V
Fra
kelij
oger
kop
die,
cont
tonr
een
(de
rika
geld
strai
mog
heid
W
kerr
mac
unie
kern
mac
verh
Eur

pieren van moeten stijkaans-Ruslen over de 6 mei 1972, rnmachten, Bij een van mogendhe- en tegen ra- side landen, t Russische 1 met kern-

achten nog kracht van naar het is Franse re- zouden be- n staat zijn run grond- aire tegen- degeen die rvan af te die Euro- te ontzeg- Sovjetunie geland met is zo'n vele l tweemaal is dat een rnetigend gelanceerd gelse duik- en Euro- retzij drei- anneeer ge- ventionele genaantal, kernmach- nogen zou nietigende nde Euro- 1 met een leigd zou ie het des- elden met onkwets- uist, maar aad onge- land als n door te

for Anglo- rs, Nr. 78),

dreigen met het eerste gebruik van strategische kernwapens? (dan zou het net zo goed kunnen dreigen zelf Parijs te vernietigen!) - is niet in te zien waarom een nucleaire tegenklap vanuit enkele Franse of Engelse onderzeeboten *na* de vernietiging van eigen land, waarom dus een 'blow from the grave' ook volmaakt ongeloofwaardig zou zijn. Wie zelf van mening is dat dit toch zo is, moet dan nog altijd rekening houden met de mogelijkheid dat de Sovjetunie het niet helemaal ongeloofwaardig zal vinden dat een duikbootkapitein, uit wanhoop over de vernietiging van zijn vaderland, al zijn raketten op de Sovjetunie zal loslaten.

Het feit dat die Europese kernmachten redelijkerwijs uitsluitend bruikbaar zijn als *antwoord* op een Russische nucleaire aanval, maakt ook dat de Amerikanen, hoewel zij er nauwelijks een versterking van het bondgenootschap in zien, er ook geen overwegende bezwaren tegen kunnen hebben. Omdat ze alleen maar als vergeldingswapen tegen een nucleaire aanval zin hebben, kan niet verwacht worden dat hun gebruik Amerika, tegen zijn zin, in een nucleair conflict met de Sovjetunie zou slepen. Het Europees-Amerikaanse bondgenootschap behoeft er daarom niet door verzwakt te worden. De stelling kan zelfs verdedigd worden dat het er eerder door verstrekt wordt, omdat het bestaan van Europese kernmachten het aantal bases van waaruit de Sovjetunie getroffen kan worden vergroot en daarom voor de Sovjetunie de calculering van tegenmaatregelen ingewikkelder maakt.

Voor de tactische component van de Britse en Franse kernmachten is overigens minder gemakkelijk een rechtvaardiging te bedenken. Op het ogenblik heeft Engeland een paar honderd atoomkoppen voor zijn tactische luchtmacht ontwikkeld, die, in operationele termen, volledig onder Britse controle staan: hun kracht varieert van enkele kilotonnen tot het megatonpeil. Ook Frankrijk is bezig een tactisch nucleair vermogen gereed te maken (de *Pluton*). Dezelfde moeilijkheden die de Amerikaanse tactische kernwapens met zich brengen, gelden ook voor de Britse en Franse. Alleen een *strategisch* kernwapen in handen van een Europese mogendheid heeft daarom enige geloofwaardigheid.

Wat hier gezegd is over de bestaande Europese kernmachten geldt ook voor een Europese kernmacht die ten dienste zou staan van een Europese unie of federatie en waarin de Franse en Britse kernmachten zouden zijn opgegaan. Zo'n kernmacht zou zelfs enige zin hebben in de *politieke* verhouding tussen de Verenigde Staten en hun Europese bondgenoot. Deze zin heeft Neville Brown

voortreffelijk als volgt onder woorden gebracht: '... no attempt ever made by Western Europe, either openly or covertly, to influence radically the thought or action of any American administration on any crucial issue would be likely to be decisive unless the sanction of dissociation from the USA could be invoked in the ultimate. (...) No such sanction could be credible, however, unless the Western Europeans already possessed a foundation on which to build up its own defence, nuclear as well as conventional, in the event of a profound rift with the Americans precipitating a general withdrawal by the latter from this side of the ocean.'⁴

Inderdaad: als Europa de gedachten of handelingen van een Amerikaanse regering 'on any crucial issue' radicaal wil beïnvloeden, dan is de kans daarop groter naarmate de Amerikanen meer rekening moeten houden met de mogelijkheid dat Europa het, als het moet, op een breuk kan laten aankomen; en de kans dáárop wordt groter naarmate Europa meer in staat is om, als het moet, de consequenties van zo'n breuk - waaronder de zorg voor eigen veiligheid - te dragen. Wie zich, wat eigen veiligheid betreft, volledig afhankelijk maakt van een ander, kan niet verwachten dat hij ooit de gedachten of handelingen van die ander 'on any crucial issue' radicaal zal kunnen beïnvloeden. Dat hadden die regeringen wel mogen bedenken die hoopten, bijv. door protesten tegen de Amerikaanse bombardementen op Noord-Vietnam, Amerika van koers te kunnen laten veranderen.

Natuurlijk zal het spel nooit helemaal gelijk zijn, want in laatste aanleg blijft West-Europa - ook een nucleair West-Europa - voor zijn veiligheid afhankelijker van de Verenigde Staten dan omgekeerd. Dat betekent dat de Verenigde Staten het gemakkelijker op een breuk kunnen laten aankomen dan West-Europa. Maar ook tussen bondgenoten is de verhouding een subtiel spel van 'checks and balances', van 'meer of minder', waarin absolute opties, zoals een breuk, nooit genoemd worden en slechts als zeer ver van de werkelijkheid verwijderde hypotheses hun zeer indirecte invloed doen gelden. In dit spel zou een Europese kernmacht de functie vervullen de grote Amerikaanse beschermer er bewust van te maken dat een Europese nucleaire bondgenoot, wat zijn veiligheid betreft, iets minder afhankelijk van hem is dan een niet-nucleaire - en dat verschil kan, mits met subtiliteit gehanteerd, zijn weerspiegeling vinden in een meerdere of mindere invloed op de gedachten of handelingen van een Amerikaanse regering.

[4] *European Security 1972-1980*, Londen, 1972, pag. 60.

Formeel zou de totstandkoming van een Europese kernmacht niet betekenen dat er weer een kernmacht bij zou komen (integendeel, er zou er een afgaan) en dus niet in strijd komen met het non-proliferatieverdrag. Maar degenen die, zoals de toenmalige Nederlandse regering bij monde van staatssecretaris Van der Stoel in de Tweede Kamer op 1 december 1965, 'absolute prioriteit' geven aan de non-proliferatie, kunnen met zeker recht betogen dat de totstandkoming van zo'n kernmacht in strijd zou zijn met de *geest* van het verdrag. Aan de andere kant dienen zij te beseffen dat de non-proliferatie de niet-nucleaire bondgenoten van Amerika - dus ook een niet-nucleair, met Amerika geallieerd verenigd Europa - afhankelijker maakt ten opzichte van de Verenigde Staten dan hun soms om *politieke* redenen misschien zou passen. Dat besepte staatssecretaris Van der Stoel zeer goed. Ja, hij aanvaardde die afhankelijkheid jegens de Verenigde Staten welbewust. Op 1 februari 1966 zei hij immers in de Tweede Kamer: 'Het Amerikaanse veto op de inzet van atoomwapens moet worden gehandhaafd.' Ook hier geldt de stelregel dat degenen die, wat zijn veiligheid betreft, zich afhankelijk maakt van een ander, niet op geloofwaardige wijze zijn politieke afhankelijkheid jegens die ander tot het uiterste kan handhaven - tenzij hij bereid is om voor zijn politieke afhankelijkheid de prijs van neutraliteit te betalen, maar dat zou dan weer de vraag doen rijzen hoe hij in dat geval zijn veiligheid gewaarborgd denkt te zien.

De discussie is, zoals in het begin van dit artikel werd gezegd, spookachtig. Want er zijn geen aanwijzingen dat de Negen van de Europese Gemeenschap binnen afzienbare tijd - zo ooit - een supra-nationaal of federaal politiek gezag zullen aanvaarden, en zolang zo'n gezag er niet is, kan er geen sprake zijn van een Europese kernmacht. Desniettemin kan zelfs zo'n discussie nut hebben, o.a. omdat zij Nederland voor de vraag stelt of het de consequenties wil van wat het wil - en een Europese kernmacht is een logische consequentie van de Europese eenheid, die Nederland zegt te willen. Maar ook als Nederland die - vooralsnog theoretische - vraag ontkennend beantwoordt, zal het niet alleen de consequenties van die weigering onder ogen moeten zien, maar ook zijn houding moeten bepalen ten opzichte van de reeds bestaande kernmachten van Europese partners, met wie het reeds militair verbonden is en met wie het tot een nauwere taakverdeling zegt te willen komen. Ten slotte geeft die discussie ons de gelegenheid Nederlands verhouding tot de Verenigde Staten - waarvan het zich politiek onafhankelijker wil maken, terwijl het

zijn militaire afhankelijkheid juist groter laat worden - te analyseren. Kortom, zij gaat om de vraag naar de mate van afhankelijkheid/onafhankelijkheid jegens Nederlands Europese partners en Atlantische bondgenoten. Tot zo'n discussie wil dit artikel een stoot geven.

Zojuist verschenen:

The Military Balance 1973-1974

Een uitgave van het International Institute for Strategic Studies te Londen.

Deze algemeen bekende en gezaghebbende jaarlijkse publikatie bevat uitvoerige gegevens en cijfers omtrent de defensie-uitgaven, de samenstelling en sterkte van de strijdkrachten en de bewapening van alle belangrijke landen.

Deze nieuwste editie bevat o.m. een vergelijking van de strijdkrachten en wapens in Europa die mogelijk zullen worden betrokken bij de onderhandelingen over wederzijdse troepenvermindering (MBFR).

Diverse nieuwe tabellen zijn opgenomen.

Prijs f 7,50, incl. btw en verzendkosten, bij vooruitbetaling te voldoen.

Bestellingen richten aan:

**Nederlandsch Genootschap voor
Internationale Zaken,**

Alexanderstraat 2, 's-Gravenhage,
telefoon (070) 180531, giro 146667.
